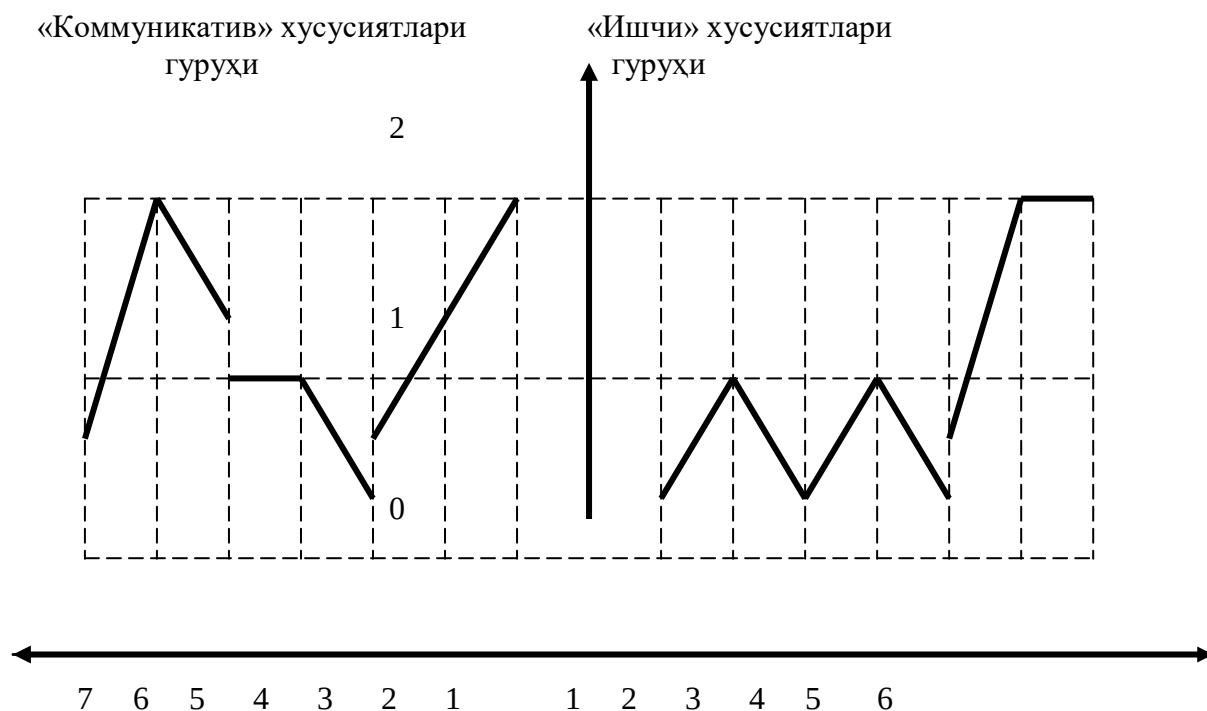

1-расм. Иқтидорликни такомиллаштириш динамикаси схемаси.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Республика олий таълим муассасаларида таҳсил олаётган, илмий-тадқиқот фаолияти билан шуғулланаётган иқтидорли ёшларни янада қўллаб-қувватлаш тўғрисида”ги 2021 йил 9 сентябрдаги ПФ-6309-сон [Фармони](#)
2. Алексеев В.Е. Ўсмирларда ижодкорлик кўникмаларини ривожлантириш. -Т.: Ўқитувчи, 1992. - 88 б.
3. Алимов Н., Тоғаев Х. Техникавий ижодкорликда мақсад, мезон ва талабалар ижодкорлик қобилияти уйғунлиги // Касбий таълим муаммолари: Республика илмий-амалий конференцияси материаллари. –Самарқанд: СамДАҚИ, 2003. –Б. 62-64.

ЎҚУВЧИЛАРНИ ТЕХНИК ИЖОДИЙ ФАОЛИЯТГА ТАЙЁРЛАШНИНГ ПСИХОЛОГИК–ПЕДАГОГИК МУАММОЛАРИ

Алимов Нормурод Носирович

Пед.фан.ном., доц. ЎзМУ Жиззах филиали

Алиқулов Салоҳиддин Турдимуродович

Пед.фан.ном., доц. ЖизПИ

Аннотация: Ўқувчиларни илмий – техник ижодкорлик фаолиятига тайёрлаш жараёнидаги мавжуд психолого–педагогик муаммолар (ижодкорликка ўргатишнинг самарали методларини ишлаб чиқиш, ўқувчиларда ижодий қобилиятни ривожлантириш, инсон омилини фаоллаштириш) уларнинг фаоллигини ошириш ва мақсад сари йўналтириш, ундан эса ижодкорлик фаолиятга бошқариш борасида таҳлилий хулосалар келтирилган.

Таянч сўзлар: Ижодкорлик, техник ижодкорлик, ижодий фаолият, ижодий қобилият, муаммоли вазият.

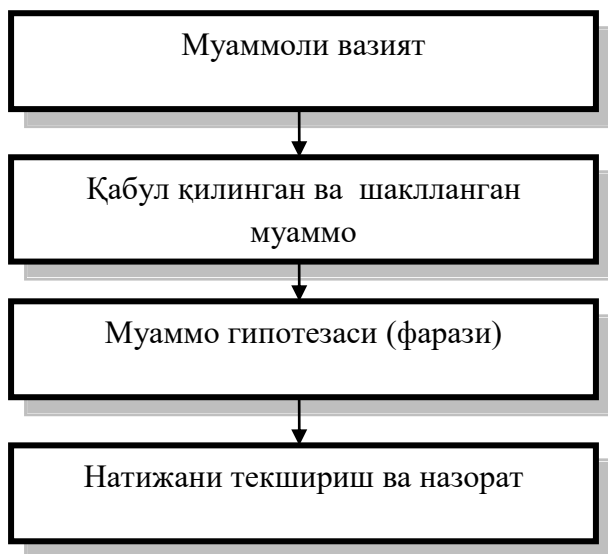
Мустақил Республикамизда шаклланаётган бозор иқтисодиёти таълим тизими олдида жаҳон стандартлари талабларига жавоб бера оладиган, салоҳиятли, чاقқон, (ҳаракатчан), ишлаб чиқариш ва ижтимоий соҳадаги янгиликларни фаол қабул қила оладиган ва ярата олишга қобилиятли мутахассисларни тайёрлаш вазифасини қўйди. Янги

техникалар билан ишлашга тез мослашиш, фақат ўз фаолияти объекти эмас балки унинг барча ўзаро боғлиқлик томонларини кўра билишга қобилиятлилиқ, ишлаб чиқариш масалаларида вужудга келадиган ностандарт ечимлар тўпламини топа олиш, буларнинг барчаси бўлажак мутахассисларнинг бугунги кунда жавоб бериши керак бўлган фазилатлар ҳисобланади.

Ижодкорлик фаолиятига ўргатиш - бу ўқувчиларни ўхшаши бўлмаган, янги маҳсулотлар, яъни моделлар, буюмлар, макетлар, адабий ва бадий асарлар, “кашфиётлар”, техник масалаларни шаблон бўлмаган ечиш ғоясини яратишга эришишини таъминлаш демакдир. Ижодий фаолият даврида ўқувчилар аввал ўзлаштирилган билим, кўникма ва малакалардан фойдалана олиши, уларни кўчиришни (турли хил мақсад, турли хил шароитда фойдаланиш) амалга ошира олиши, маълум фаолият усуллари кумбинациялай олиши, масалаларни ечишнинг янги йўлини топа олиши лозим.

Шу сабабли бизнинг нуқтаи назаримизча ижодкорликка ўргатишнинг самарали методларини ишлаб чиқиш, ўқувчиларда ижодий қобилиятни ривожлантириш, инсон омилини фаоллаштириш бўйича фаолиятнинг муҳим таркибий қисми ҳисобланади. Шундай қилиб ижодий фаолият ҳамма вақт ижодий характер касб этади, алоҳида олинган шахснинг ижодий характери эса энг аввало, унинг мазмуни, шарти ҳамда индивид ижодий потенциали, ривож ва ижодий қобилияти даражасига боғлиқ.

Ижодкорлик психологиясида унинг икки хил кўринишини кўриш мумкин: ўзи учун кашфиёт яратиш кўринишидаги ижодкорлик ва бошқа учун кашфиёт яратиш кўринишдаги ижодкорлик. Биринчи ҳолда ижодкорлик маҳсулоти ижтимоий аҳамиятга эга эмас, иккинчи ҳолда эса ижтимоий аҳамиятга эга. Аммо шу ва шу каби бошқа ҳолларда ижодкорлик жараёни механизми ва унинг динамикасида катта ўхшашлик мавжуд (1- расм).

1-расм. Ижодий масалаларни ечиш жараёни

Ижодкорлик механизмини психологик нуқтаи назардан англаш бу бизнинг фикримизча ижодий масалаларни ечиш динамикасини тушунишдир. Чунки, интуитив ечимларнинг «мураккаб ташқи ўтиш, сакраш» жараёни ҳамма вақт муаммоли вазият шароитида амалга оширилади.

Ҳар қандай ижодий характердаги техник масала фаолият мақсади ва унга эришишнинг муайян вазиятлари ҳамда шартлари ўртасида номутаносиблик асосида вужудга келади. Қарама-қарши биринчи навбатда бир-бирини инкор этувчи талаблар мавжудлиги эса бу ижодий техник масалаларни ечишда инвариант шарт ҳисобланади. Ечим ва натижага нима тааллуқли бўлса, у ҳолда уларга асосий номутаносибликни аниқлаш ва уларни ҳал этиш йўлларини топиш орқали эришилади.

Ижодкорликни қуйидаги 4 та аспектда қараш мумкин: шахс ижодкорлиги, ижодий жараён, ижодий фаолият маҳсули ва ижодий фаолият учун зарур бўлган шарт.

Кўриниб турибдики, ижодий фаолият тайёргарлик ва сўнггра уни ривожлантириш, объектив ва субъектив характердаги ўзига хос хусусиятга эга экан.

Қайд этилганларни яқунлаб, шуни таъкидлаш мумкинки, ижодкорликнинг мазмунли характеристикаларини аниқлаш, унинг асосий белгиларини ажратиш бўйича ҳозирга қадар ягона фикр йўқ. Бу маълум даражада муаммонинг мажмуавий тадқиқотни талаб этувчи глобаллиги ва мураккаблиги билан изоҳланади. Яна шуни қайд этиш керакки, ижодкорлик психологиясида мавжуд йўналишлар ижодий фаолиятнинг ўзига хос психологик хусусиятларини кенг қўламда қайд этади ва уни шакллантиришнинг самарали йўллари эса тор қўламда очиб беради. Шу боисдан амалиёт, энг аввало техника, технология ва ишлаб чиқаришни ташкил этиш амалиёти, янгиликни қидиришга қодир ва ҳеч бўлмаганда масалаларни ечишнинг умумий усуллари билан қуролланган кичик мутахассисларни талаб этади. Биз алоҳида қайд этдикки, информатив (ахборотли) ўқитиш бу муаммони ҳал этишга имкон бермайди. Чунки, кенг тарқалган технологик жараёнларни ва ишлаб чиқариш усуллари эътиборга олган ҳолда шаклланадиган техник объектлар ва техник қонун, кўникма ва малакалар ҳақидаги билимлар янги шароит ва вазиятга кўчирилганда баъзан янги масалаларни ечиш жараёни ва натижасига салбий таъсир кўрсатиш мумкинлиги тадқиқот давомида ўз исботини топди. Бундай ҳолда одатга айланиб кетган (кўникиб қолган) билим, тасаввур ва қурилма ҳақида гапириш мумкин. Худди мана шу вужудга келадиган иш усуллари, эришилган натижаларга эргашиш бизни баъзан психологик инерцияга олиб келади.

Психологик инерция яъни битта танланган йўл бўйича интилиш ўзига хос психологик тўсиқ оқибатидир. Унинг вужудга келиши эса тупикли вазият яратишга олиб келади, чунки унда фақат анъанавий йўналишда ишлаб янги ечимларни қидиришга ҳаракат қилинмайди. Шунинг учун ҳам инсонга қаралаётган ҳолат учун эскирган, лекин шу билан биргаликда одат бўлиб қолган тасаввур ва қурилма ҳамда фаолиятни заифлаштиришга йўналтирилган психологик нуқтаи назардан асосланган олдинга ундовчи ҳаракатлар тизими керак.

Шундай қилиб, ижодкорликни қуйидагилар учун характерли бўлган инсон фаолияти кўриниши сифатида қараш мумкин:

- номутаносиблик, муаммоли вазият мавжудлиги;
- ижтимоий ва шахсий аҳамиятлилик;
- ижодий жараён ёки натижанинг янгилиги ва ўзига хослиги;
- субъектив шарт - шароит (билим, кўникма, ижодий қобилият, ижодий мотивация) мавжудлиги;
- объектив шарт-шароит (ижтимоий, моддий шарт-шароитлар) мавжудлиги.

Узоқ вақтлар давомида ижод—бу инсонга табиат эҳсон этган ноёб қобилият, у ҳар кимга ҳам берилмайди деб ҳисобланиб келинган. Психологларнинг таъкидлашича, **ижод учун зарур хусусиятлар, шахсий сифатлар бевосита ўқувчиларнинг ижодкорлик фаолиятида ривожланади.** Ижод—бу инсоннинг моддий ва маънавий бойликларни яратиш фаолияти бўлиб, унда инсон тафаккури, хотираси, тасаввури, диққати ва иродаси фаол иштирок этади ҳамда бутун билими, тажрибаси ва истеъдоди намоён бўлади.

Ижодкорлик моҳияти муаммоси бўйича олиб борилган тадқиқотларни таҳлил этиш асосида биз бу моҳият қуйидаги энг муҳим белгилар ва хусусиятларда ўз аксини топган деган ҳулосага келдик:

1) ижодкорлик - бу шахс ўзини —ўзи ифодалашнинг олий шакли бўлиб, унда инсоннинг барча физик ва руҳий кучлари иштирок этади. У натижаси объектив ижтимоий, худди шунингдек субъектив аҳамиятга эга моддий ва маънавий қадриятларни яратиш ҳисобланган мустақил, ностандарт фаолиятда намоён бўлади;

2) ижодкорлик ҳамма вақт изланиш билан боғлиқ ва инсон фаолиятининг муҳим кўриниши сифатида: узоқ муддатли дастлабки тайёргарликни; ижодий мотивацион

фаолликни ва йўналганликни; интеллектуал ривожнинг юқори даражасини; фикрлаш оригиналликни; қўйилган янги муаммога нисбатан юқори даражадаги қобилиятлилик ва мустақилликни; ўз-ўзини ташкил этиш ва ўз-ўзини баҳолашнинг энг адекват даражаси мавжудлигини тақозо этади.

3) ижодкорлик ҳамма вақт инсонпарвар бўлиши керак.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Абдуллаева Қ.М. Касбий фанлар орқали талабаларда ижодкорлик кўникмаларини шакллантириш // Педагогик таълим. -Т.: 2004. -№ 6. –38-40 б.
2. Алексеев В.Е. Ўсмирларда ижодкорлик кўникмаларини ривожлантириш. -Т.: Ўқитувчи, 1992. - 88 б.
3. Алимов Н. Ишлаб чиқариш таълими жараёнида ўқувчилар фикрлашини фаоллаштириш методлари. «Педагог кадрларни малакасини ошириш ва қайта тайёрлаш жараёнида педагог ва ахборот коммуникацион технологияларни қўллаш муаммолари» мавзусида илмий-амалий конференция материаллари тўплами. ЎМКХТТКМАО ва УҚТИ. –Т.: 2007. –Б. 9-10.

THE ROLE OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION

Ahmedov Akmal Yusufovich

Teacher of the Department of Pedagogy, Fergana State University

Egamberdiyev Oyatillokh Alisher o'g'li

student of the Faculty of Pedagogy and Psychology, Fergana State University

Sotvoldiyeva Orzigul Marufjon qizi

student of the Faculty of Pedagogy and Psychology

Annotation: *In this article, the expressions of pedagogical technologies, educational technology, and teaching technology are often mentioned in the current pedagogical science. Opinions and comments on the role of pedagogical technologies in improving the quality of training are made.*

Keywords: *education, technology, pedagogy, quality, teaching, modern, information.*

Pedagogical technology is such a sphere of knowledge that in the third millennium of the state in its policy in the field of education there will be a radical turn, teacher activity will be renewed, a system of feelings of freedom, thirst for knowledge, love for the motherland, love for students and students will be formed.

The main idea, which lies on the basis of knowledge, is also considered to be humane, which rejects the authoritarian and false way of thinking, which understands the unity of nature and man, is patient, content, respects the opinion of others, provides for the formation of personal qualities, such as national-cultural and universal values. The solution of this issue is to a certain extent correlate education with technological development.[4]

Let's first clarify the concept of "technology". This word came into science in 1872 in connection with technical progress, and from the Greek two words (techno) - art, skill, craft and logos (logos) - means "science of skill", formed from the words science. However, this expression, too, cannot fully characterize the modern technological process. The technological process assumes the execution of operations in a certain sequence, always using the necessary tools and conditions.[4] To be more precise, the technological process is the activity of a worker (working machine) on the creation of products as a result of a gradual exposure to Labor objects (raw materials) with Labor weapons. If we turn this definition to the topic of research, namely: pedagogical technology is the process by which the teacher (educator) with the help of educational means influences the students (students) in certain conditions, and the formation in them of previously defined personal qualities as the product of this activity.[3]

As can be seen from the above description, the process of technology was based on the interpretation of the concept of pedagogical technology. In fact, the definitions given to this